

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <https://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): **Miroslav Řádek**
Article / Článok: Recenzia na knihu: Budovanie štátu
Publisher / Vydavateľ: **Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica**
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.3.189-197>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

ŘÁDEK, M. 2023. Recenzia na knihu: Budovanie štátu. In *Politické Vedy*. Vol. 26, no. 3, pp. 189-197. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.3.189-197>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

RECENZIA NA KNIHU: BUDOVANIE ŠTÁTU

BOOK REVIEW: STATE BUILDING

Miroslav Řádek*

PEROUTKA, F.: *Budování státu, díly 1-4. [State Building, parts 1 -4.]* Praha: Academia, 2003. 867 s. a 961 s. ISBN 80-200-1095-5 a ISBN 80-200-1122-6

Úvod

Začiatkom roka 2015 sa v Česku rozhorel drobný intelektuálny konflikt. Vtedajší český prezident **Miloš Zeman** sa v prejave na konferencii Let My People Live! vyjadril, že niektorí intelektuáli sú fascinovaní „*obludným učením*“, pričom mal na mysli ich podporu totalitných režimov. Konferencia sa uskutočnila pri príležitosti 70. výročia oslobodenia koncentračného tábora Osvienčim a **M. Zeman** ako príklad prototalitných intelektuálov uviedol českého novinára a spisovateľa **Ferdinanda Peroutku**, ktorý mal podľa tretieho českého prezidenta napísať článok s názvom Hitler je džentlmen. Tvrdenie v českej spoločnosti výrazne rezonovalo – a to dokonca niekoľko rokov a nielen v médiách. **Zemanov** výrok popreli viacerí českí historici, ohradilo sa voči nemu Združenie Ferdinanda Peroutky a napokon bola podaná žaloba na ochranu osobnosti **Teréziou Kaslovou**, vnučkou **Ferdinanda Peroutky**.

Spor bol pritom osobitý tým, že práve **Miloš Zeman**, ktorý je niekoľko desaťročí súčasťou českého intelektuálneho prostredia (hoci v ostatných rokoch v úlohe „antiintelektuála“), musela byť tvorba privilegovaného prvorepublikového novinára dobre známa a zameniť si jeho pôsobenie s osudom človeka podporujúceho nacistický režim je absurdné, nakoľko sám **F. Peroutka** bol počas 2. svetovej vojny väznený v nacistických koncentračných táboroch a následne ušiel aj pred komunistickou totalitou do USA, odkiaľ spoluvytváral vysielanie rádia Slobodná Európa.

* PhDr. Miroslav Řádek, PhD. pôsobí ako odborný asistent na Katedre politológie, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Študentská 2, 911 50 Trenčín, Slovenská republika, e-mail: miroslav.radek@tnuni.sk.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.3.189-197>

Kauza s **Ferdinandom Peroutkom** pomohla medzi mladšou časťou českej spoločnosti¹ šíriť osvetu tým, že pripomenula verejne známu osobnosť patriacu medzi prvorepublikových mienkotvorcov a tiež do tzv. hradného okruhu sústredenú okolo prezidentov **T. G. Masaryka** a **E. Beneša**.

Pre slovenskú spoločnosť je **Ferdinand Peroutka** prakticky neznámy s výnimkou niekoľkých, prevažne starších slovenských historikov. Tí poznajú **Peroutkovo** „opus magnum“ – rozsiahle štvordielne knižné dielo s jednoduchým názvom *Budovanie štátu*. Ide o vysoko komplexnú deskripciu politických a spoločenských udalostí v Československu z rokov 1918 – 1922. Vydávané bolo ale postupne až medzi rokmi 1932 až 1938. Formálnym cieľom vzniku podrobnej a tematicky širokej monografie bolo sprostredkovať verejnosti dej vzniku a prvé roky formovania Československej republiky – mala byť akosi bibliou československej demokracie. Monografia čitateľovi nepochybne ponúka originálny literárny zážitok, hoci aj slovenskí čitatelia ovládajúci český jazyk môžu mať spočiatku ťažkosti s jeho dobovou štylistikou.

Kniha má bezprecedentný tematický záber a už len preto by mohla byť logicky predmetom sporov rôzne zameraných historikov, ekonómov, predstaviteľov cirkví, ideológov, sociológov, sociálnych psychológov, špecialistov zameraných na psychológiu osobnosti, geopolitických stratégov a mnohých ďalších.

Slovenského čitateľa môže zaujať **Peroutkovo** hodnotenie významných slovenských politikov prvej Československej republiky. Slovenská historiografia a najmä učebnice dejepisu prirodzene vykresľujú osobnosti slovenských národných dejín s presilou ich pozitívnych činov a vlastností. Budovanie štátu **Ferdinanda Peroutku** vytvára kritický obraz najmä o **Milanovi Rastislavovi Štefánikovi**, **Andrejovi Hlinkovi** a ďalších – predmetom predkladanej recenzie je preto aj polemika o jeho primeranosti.

1. Prečo sa oplatí *Budovanie štátu* čítať, alebo obsahové priblíženie diela

Ferdinand Peroutka v diele, ktoré malo v reedícii kníhkupectva Academia v Brne v roku 2003 takmer dvetisíc strán, opisuje najexponovanejšie udalosti spojené so vznikom republiky. Neopisuje pritom len postup „mužov októbra“ a neskôr ďalších politických aktérov, ale vyobrazuje hĺbku spoločenských zmien,

¹ kauza má dodnes (september 2023) svoju vlastnú stránku na Wikipédii a jej obsah bol naposledy aktualizovaný v roku 2021: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kauza_Hitler_je_gentleman

ktoré priniesol rozpad Habsburskej monarchie na pozadí ohromných udalostí 1. svetovej vojny pre rôzne segmenty obyvateľstva a ich vzájomné vzťahy na celom území nového štátu.

Úvodné časti diela sú podrobne zamerané na chronológiu vývoja postoja najmä českých politických predstaviteľov k monarchii v jej posledných dňoch. Celkom prvá kapitola má príznačný názov – Koniec oportunistu. **Peroutka** tu metaforicky priznáva zásadný rozdiel v charaktere českej politiky na začiatku a pri konci vojny. „*Iné časy, iné piesne. Politický výzor väčšiny vodcov sa medzi r. 1917 a 1918 zmenil na nepoznanie. Vytvorenie Národného výboru v júli r. 1918 bolo prejavom vôle a odhodlanosti, ktorých skôr nebolo a ktoré potom už neboli opustené. Česká politika sa oddala radikálnemu cieľu a držala sa ho pevne až do konca. Bývalí pozitívni a opatrní politici odhodili teraz netrpezlivo všetko, čo od tej doby uvádzali pro svoju rakúsku orientáciu a pre svoju opatrnosť.*“ (Peroutka, 2003) Autor sa už prvými slovami knihy snaží u čitateľa vytvoriť dojem, že nepodáva vlastnú subjektívnu výpoveď o historických reáliách a dejoch prostredníctvom deskripcie, ale že ju „objavuje“ ako bádateľ. **Peroutka** ale neobjasňuje príčiny politických postojov českých národných lídrov. Text je na viacerých miestach diela esenciou historiografie a oslavného ducha nenásilného preberania moci z rúk upadajúcej stredovekej mocnosti v poslednom štádiu svojej existencie do náručia zradikalizovaných sociálnych a národných pokrokárov.

Metóda **Ferdinanda Peroutky** nie je ojedinelá. Jeho interpretácia prvej Československej republiky sa v českom intelektuálnom prostredí stala dominantnou. Korektný historický prístup skúmania príčin vzniku Československej republiky ale spočíva vo vojnových udalostiach – osobitne vo vývoji bojov v západnej Európe a zrútení sa nemeckej armády, pričom v rovnakom čase sa vytrácala bojaschopnosť C a K armády Rakúsko-Uhorska a to všetko spolu s vyčerpaním a vyhľadovaním civilného zázemím centrálnych mocností. A keďže štát nedokázal uspokojovať základné materiálne potreby obyvateľstva, to začalo hľadať spôsoby ako zmeniť svoje vlastné bytie. Teda viac ako statočný odboj domácich a zahraničných disidentov bol vznik 1. ČSR dôsledkom vojnových udalostí, a nie naopak, ako sa môže čitateľovi **Peroutkovej** monografie zdať.

Výrazne kritický pohľad na oportunizmus českých politikov a v konečnom dôsledku na celú existenciu Československa, má britská historička **Mary Heimannová**. Tá vo svojom diele Československo, štát, ktorý sklamal, vydanom v roku 2011 naopak v prehnanej kritike poukazuje jednak na podvratnú

a protištátnu politiku niektorých dovtedy málo významných českých politikov alebo politických aktivistov, ale aj na pokryteckosť českej politiky voči monarchii od roku 1914 a to pri jednej z kľúčových organizácií českého zahraničného odporu 1. svetovej vojny: „Pretože Zahraničný výbor československý vôbec nemal armádu ani oprávnenie hovoriť za Čechov a Slovákov a vlastne existoval len na papieri, jeho vyhlásenie (Vyhlásenie vojny Rakúsko-Uhorsku, pozn. aut.) bolo samo o sebe na smiech. Jeho skutočný cieľ samozrejme nebol vojenskej, ale politickej povahy – mal vyvrátiť tvrdenia troch najväčších českých politických strán v Rakúsko-Uhorsku – agrárnikov, sociálnych demokratov a mladočechov, ktoré tvrdili, že český „národ“ si praje aj naďalej žiť pod vládou Habsburgovcov.“ (Heimannová, 2011)

Literárne pútavo a obsahovo vďačne sú v Budovaní štátu spracované témy, ktoré sa na prvý pohľad môžu zdať čitateľsky menej príťažlivé. Autor živo sprostredkúva priebeh prvého zasadnutia schôdze Národného zhromaždenia, prípravu pozemkovej reformy, vznik dane z obratu a „dávkou z majetku“, formovanie československej cirkvi, deflácie, tvorbu územno-správneho členenia štátu, kolkovanie bankoviek, pozemkovú reformu (!), rozpad sociálnej demokracie, prijímanie jazykového zákona alebo defláciu a mnoho iných. To všetko dopĺňajú búrlivé vzťahy a povahy starých a nových politických autorít, pôsobenie zahraničných spolkov, vzťahy medzi národnosťami a etnikami, konfesiami a aj konflikty medzi nástupníckymi štátmi po zaniknutom rakúskom a nemeckom mocnárstve.

2. Peroutka o Slovensku, alebo ako sme v období 1. ČSR z kolektívnej pamäte národa „vymazali“ uhorskú identitu

Ferdinand Peroutka patrí medzi prvých českých intelektuálov, ktorý voči Slovensku nemali priateľský vzťah. Ten u neho pravdepodobne vznikol pod osobným vplyvom **Eduarda Beneša**. Autor ale mimoriadne živo ilustruje dobovú atmosféru Slovenska na prelome rokov 1918 – 1919: „Vrstvy, ktoré sú schopné viesť a organizovať národ, boli medzi Slovákami oslabené. Bohatí ľudia dávno sa pridali na skvelejšiu maďarskú stranu, priťahovaní najmä ich vyspelým umením tvoríť okázalú a príjemnú spoločnosť. Ani silnejších roľníkov nebolo pri Slovákoch. Duchovenstvo, ktoré v Čechách patrilo medzi tých, kto horlivo prebúdzať národ, bolo na Slovensku jedným z nástrojov maďarizácie. Slovenskosť udržovala sa zotrvačnosťou, nie silami aktívnejšími, v pracujúcom, chudobnom ľude. Špičky boli odcudzené. Ale o ľude samotnom vznikali

pochybnosti. Javil sa ako pôda neistá, bol bez onoho kvanta tvrdosti, ktorej je potrebné k pevnému charakteru, a bez vzdelania, ktoré robí národ cieľavedomým. Aktívni ľudia medzi Slovákmi narážali na jeho nevedomosť a ľahostajnosť. Tak o ňom písal po prevrate **Hodža**, že pri svojej nízkej kultúrnej úrovni nemôže byť nositeľom štátnej myšlienky.“ (Peroutka, 2011) Táto charakteristika duchovného stavu a civilizačnej úrovne Slovákov sa nekompromisne prejavila v každodenných reáliách a tiež mierne pitoreskných situáciách ako napr. príchod vedenia nového ministerstva s plnou mocou pre Slovensko: „Maďari najskôr – čiastočne na rozkaz Dohody a čiastočne na základe jednaní s **Hodžom** – začali opúšťať krajinu. Bratislava bola v ich rukách a slovenskej vláde zatiaľ celkom neprístupná. Vo svojich pamätiach líči **Šrobár** plasticky príjazd do Žiliny: nikým neboli vítaní, z vlakovej stanice museli ísť pešo a niesť si batožiny, nebolo postarané ani o nocľah, ani o miestnosti pre úradovanie, našla sa potom nejaká miestnosť vo filiálke Úverovej banky. Okolo Žiliny – chaos, v ktorom sa nové potieralo so starým. Do toho ‚pekelného zmätku,‘ píše **Šrobár**, ‚vstupovalo jedenásť ľudí, opatrených papierovou mocou zákona.‘“ (Peroutka, 2011)

Neskoršie historické diela slovenských a čiastočne ďalších historikov a najmä domáce učebnice dejepisu sprostredkujúce udalosti vzniku prvej ČSR môžu vytvárať dojem akéhosi idylického príbehu s dobrým koncom. Ale realita bola komplikovanejšia a **Peroutka** pripomína, že vznik Československa nebol celkom pozitívne prijatý ani celou slovenskou politickou reprezentáciou. Jeho kritikmi boli napr. konzervatívni Slováci sústrední okolo Turčianskeho sv. Martina pod vplyvom **Svetozára Hurbana Vajanského**: „O Čechoch hovoril a rozmýšľal neláskavo. Vyhlasoval, že je mu milšie, ak ide sto Slovákov do škôl peštianskych ako do českých, pretože z Pešti sa z nich vráti aspoň desať Slovákov, kdežto z Prahy žiadny. V duchu odluky šiel tak ďaleko, že varoval mladých Slovákov aj pred čítaním českých kníh. Spásu Slovenska čakal od cárskeho Ruska, Česi podľa jeho mienenia boli neschopní Slovensku prospieť. O českom duchu nehovoril omnoho lepšie ako o nákaze. Bol konzervatívec východného slovanského razenia, a to mu robilo moderné a západnícke Čechy nemilými, ba protivnými. Jeho láska patrila cárovmu Rusku ... Slovo ‚pokrokárstvo‘ vychádzalo z jeho úst a z jeho pera vždy tak ako nadávka.“ (Peroutka, 2011) Hoci môžeme niektoré postoje **S. H. Vajanského** vnímať ako okrajové, alebo za názorovú výstrednosť, historickým faktom sú aj rokovania **Matúša Dulu** vo funkcii Národnej rady a jej ďalších členov s maďarskou vládou, ktoré sprostredkoval **Milan Hodža** (nekonzultoval ich s pražskou vládou s argumentom, že sa snažil o tlmenie

maďarského vojnového úsilia na južnom Slovensku) a ktoré sa snažila maďarská strana využiť na udržanie Slovenska v rámci povojnového Uhorska. Maďarská vláda rokovania deklarovala ako súčasť procesu rozhodovania sa Slovákov o vlastnej politickej budúcnosti. A napokon – či už napriek alebo kvôli maďarskej národnostnej politike v Uhorsku, časť politických aktivistov a politikov (nielen) Slovenskej ľudovej strany mala odmeraný vzťah k československej štátnosti a vedela si predstaviť existenciu Slovenska v rámci Uhorska podmieneného slovenskou politickou autonómiou. Tá sa síce v československých podmienkach čiastočne uplatnila od roku 1928, ale nie v miere akú očakávali najmä slovenskí ľudáci. Táto nespokojnosť sa prejavila v podobe pretrvávajúceho napätia v rámci slovensko-českých vzťahov a neskôr ju účinne využili nemeckí nacisti v rokoch 1938 – 1939 s fatálnym výsledkom pre Československo.

3. Peroutka o najvýznamnejších Slovákoch 20. storočia

Vzhľadom na časový záber knihy sa **Ferdinand Peroutka** nemohol vyhnúť slovenským politikom, ktorí sa pre dejinné okolnosti stali najvýznamnejšími politikmi z hľadiska moderných slovenských národných dejín. Bližšie sa venoval najmä **Milanovi Rastislavovi Štefánikovi**, **Andrejovi Hlinkovi** a **Milanovi Hodžovi**. Pozornosť širšej odbornej i laickej verejnosti zaujali **Peroutkove** vyjadrenia najmä o **Milanovi Rastislavovi Štefánikovi**. Ten ako jeden z mála (ak nie jediný) z československých historikov sa o **M. R. Štefánikovi** vyjadroval negatívne. A najmä – fabuloval svoje domnienky o tom, čo by sa stalo, ak by nebol predčasne tragicky zahynul pri leteckej havárii pri návrate z Talianska. Pre **Peroutku** bol **Štefánik** konzervatívec so sympatiami k šľachte, čo malo dokazovať jeho správanie: *„Vyznamenaniami a vyšnorenou uniformnou a titulmi Štefánik nikdy neopovrhoval. Rád sa líšil od ostatných už lesklým zovňajškom. Keď bol poslaný na Sibír, dostal dočasne titul generála pre túto zvláštnu politickú misiu, ale trval na nej. Neustále žiadal Janina, by mu túto vyššiu hodnosť udelil definitívne. Jeho spací voz na Sibíri bol zariadený s pozoruhodnou nádherou. ... O šachte, medzi ktorou mal mnoho osobných priateľov, sa nikdy nevyjadroval nepriaznivo ani nepovažoval za nevyhnutné zmenšiť ich privilégia. ... Nemal rád socialistov a vyslovoval sa: ‚Vláda pre ľud nemôže byť vládou ľudu.‘ ... A nemusíme premýšľať, akú úlohu by hral v demokratickej republike tento zarytý individualista s aristokratickými záľubami, kedy ho nebol osud skolil na samom začiatku. ... Mal mnoho predpokladov v sebe, aby sa stal prívržencom diktatúry a vodcovského princípu. Na ktorú stranu by sa bol postavil, keď po rokoch začali*

tieto myšlienky rozrušovať Európu? A aká veľká by bola v kritickej chvíli váha jeho osobnosti? Nestál by tu proti demokratom, pokrytým slávou zo zahraničného odboja, fašista pokrytý rovnakou slávou?“ (Peroutka, 2011) K týmto vyjadreniam sa v roku 2019 vrátil **Radovan Krčmárik** v denníku Pravda, kde v článku o **Peroutkových** vyjadreniach dal priestor zástupcovi českého Združenia Ferdinanda Peroutku. Ten priznal, že „V čase, keď Budovanie štátu vznikalo, vzbudila z celej knihy asi najväčšie emócie práve táto kapitola,‘ uviedol pre Pravdu **Martin Groman**, predseda Spoločnosti Ferdinanda Peroutku. Ako však zdôraznil, autor takto ‚nešetrne‘ skritizoval i viaceré ďalšie osoby. ‚Slováci na to reagovali veľmi agresívne a podráždené. Niet divu, tá kapitola je k **Štefánikovi** skutočne nekompromisná. **Peroutka** to však spravil veľmi realisticky a zobrazil aj tie negatíva, o ktorých sa vtedy verejne vôbec nikde nehovorilo,‘ upozornil **Groman**. Podľa neho bol ohlas na tie vyjadrenie taký silný, že to dokonca viedlo k interpelácii v československom parlamente a politické kruhy sa od toho dištancovali.“ (Krčmárik, 2019) V rovnakom článku **Peroutkove** vyjadrenia komentoval popredný slovenský historik **Dušan Kováč**: „Pripustil, že keď sa **Štefánik** vrátil zo Sibíri do Paríža, bol psychicky aj fyzicky vyčerpaný a naozaj mohol pripomínať ‚hromádku nervov‘, lenže išlo len o ‚jednu epizódu z posledných rokov jeho života‘. Podľa historika nebolo správne, ak sa **Peroutka** na základe niekoľkých stretnutí **Beneša** so **Štefánikom** pokúsil vykresliť jeho charakter. Veľa tvrdení si navyše vymyslel. Napríklad to, že sa v politike nevyznal, a tak si osvojoval cudzie myšlienky. ‚S tým určite nemožno súhlasiť. Tú informáciu mal možno od **Beneša**,‘ odhadol **Kováč**, ktorý v niektorých **Peroutkových** výhradách ani nevidí zmysel.“ (Krčmárik, 2019)

Ďalšiu kritiku vo svojej knihe **Peroutka** vyslovil na adresu jedného zo zakladateľov a lídra politického katolicizmu na Slovensku **Andreja Hlinku**. Nepriamo oceňuje jeho postoj pri vzniku Československa na konci roka 1918, ale následne ho vykresľuje ako zatrpknutého regionálneho politika, hodnotový nesúlad s českou spoločnosťou a podobne ako u **Štefánika** neuspokojenú tížiadosť. Tá mala byť utíšená vymenovaním **Andreja Hlinku** za slovenského patriarchu, prednesením žiadosti zástupcovi československej vlády **Vavrovi Šrobárovi** v Žiline 8. januára 1919 na odvolanie maďarských biskupov na Slovensku. „**Šrobár** vo svojich pamätiach tvrdí, že bol ako pri zjavení, keď počul vychádzať túto požiadavku z úst profesora teológie, ktorým **Jehlička** (Hlinkov spoločník, pozn. aut.) bol. Odpovedal, že československá vláda má právo menovať len vykonávateľov svetskej moci, nie však cirkevnej; povedal, že takú moc nemá nielen splnomocnený minister pre Slovensko, ale ani prezident

republiky. **Jehlička** znovu naliehal. Opakoval, že minister s plnou mocou prevzal kus práva apoštolskej kráľovskej moci na Slovensku. **Šrobár** odpovedal, že ani maďarský kráľ nemenoval biskupov, tým menej nejakého patriarchu; ostatne, povedal, Slovensko nikdy nebolo žiadnou zvláštnou cirkevnou organizáciou; vytvoriť ten nový patriarchát znamenalo by priviesť republiku do zbytočného konfliktu s Vatikánom; republika má už dosť konfliktov vnútorných i vonkajších.“ (Peroutka, 2011) Informácia o snahe o menovanie **Andreja Hlinku** za „prešporského metropolitného biskupa“, ktorej zdrojom mali byť pamäte **Vavra Šrobára**, tiež neprospejú prijatiu **Peroutkovej** knihy na Slovensku. Sám autor už ale nespomína, že **Šrobár** bol najskôr s **Hlinkom** politickým spojencom, ani **Hlinkovu** podporu **Šrobárovej** kandidatúry do uhorského snemu v roku 1906 a následne ich názorový rozkol počas spoločného väznenia na konci 1. svetovej vojny a nekritické preberanie úsudkov **Vavra Šrobára**, ktorý bol slovenským spojencom tzv. hradného spolku.

Najpozitívnejšie **Peroutka** spomedzi slovenských politikov vyobrazil **Milana Hodžu**, ktorého prirovnal k svojmu krajanovi **Karlovi Havlíčkovi Borovskému**. V zásade ho prezentoval ako prvého a vo svojom čase jediného profesionálneho politika moderného strihu – a to bol pravdepodobne dôvod, prečo mu **Peroutka** venoval celú kapitolu. Vyzdvihol najmä jeho osobnostné črty, ktoré mu pomáhali v jeho politickom presadení sa: „Zdá sa, že už skoro v mladosti sa rozhlídal po svete a spozoroval k nezabudnutiu, že silnejší víťazí. ... Nemá síce takú energiu a búrlivosť slova ako **Hlinka**, ale má vytrvalejšiu vôľu. ... Ani radikalizmus, ani oportunistikus nebol jediným jeho nástrojom. Striedal ich podľa okolností a podľa potreby, ako sa mu javila. Bol bardom i počtárom. ... Striedal prostriedky politiky vysokej i ľudovej. Necenil si povest' radikála tak vysoko, aby pre ňu obetoval záujem myšlienky, ktorú zastupoval. ... Celou svojou povahou je **Hodža** politik, idúci pokiaľ možno pokojne za mocou. Svojimi metódami patril k mladému, neromantickému, nesentimentálnemu Slovensku.“ (Peroutka, 2011) Keďže kniha charakterizovala obdobie rokov 1918 – 1922, **Peroutka**, ktorý mal síce spoľahlivo odhadnúť fašistickú budúcnosť **M. R. Štefánika**, už nedokázal predvídať, že **M. Hodža**, ktorý svoju prvú formálnu politickú funkciu poslanca uhorského snemu získal už ako 26-ročný, sa svojím taktizovaním napokon nebude môcť pre neúprosnú logiku politiky vyhnúť škandalom, ktoré neskôr výrazne zaťažili jeho hviezdnu politickú kariéru. Podrobnosti o povahe vzťahov, ktorými si **M. Hodža** pomáhal, popísal v odbornom článku slovenský historik **Ludovít Hallon** s priliehavým názvom Korupcia a klientelizmus v politike **Milana Hodžu**. A napokon sa **Peroutkovi** do knihy Budovanie štátu pravdepodobne nehodili ani

Hodžove ďalšie povahové vlastnosti a súkromie ako jeho bonvivánstvo a viaceré mimomanželské vzťahy, ktoré sa stali objektom spravodajských aktivít aj počas jeho zahraničného exilu vo Veľkej Británii a ktoré naproti tomu **Peroutka** nevynechal napr. pri vyššie zmienenom **M. R. Štefánikovi**.

Záver

Budovanie štátu je politicko-literárne veľdielo, ktoré vzniklo na oslavu vzniku Československa. **Ferdinand Peroutka** ho napísal ako člen prominentného okruhu osôb okolo prezidentov ČSR **T. G. Masaryka** a **E. Beneša**. Nedá sa pritom vylúčiť, že nápad na jeho napísanie mohol vzniknúť práve v tomto prostredí – teda na „objednávku hradu“. Súčasne platí, že **Ferdinand Peroutka** svoje politické presvedčenie neskrýval a jeho hodnotová interpretácia vývoja a udalostí prvorepublikovej politiky prirodzene ovplyvnili obsah a charakter knihy.

Napriek tomu Budovanie štátu patrí do knižnice každého človeka, ktorého zaujímajú (češko)slovenské moderné dejiny a vie sa vyrovnat' s kritikou vlastných národných dejateľov zo začiatku 20. storočia. Celý jeho obsah (bez akýchkoľvek slabých či hluchých miest) a originálna štylistika sú hodnotnejšie ako (neférová) kritika slovenských dobových politikov. A tak by ho mohla prijať odborná i laická slovenská verejnosť, ktorá sa na začiatku tretieho desaťročia 21. storočia môže cítiť ako vyspelá a plnohodnotná súčasť kultivovanej rodiny európskych národov.

Literatúra:

- PEROUTKA, F. 2003. *Budování státu. I. a II. (1918 – 1919)*. Praha: Academia, 2003. 867 strán. ISBN 80-200-1095-5
- PEROUTKA, F. 2003. *Budování státu. III. a IV. (1920 – 1922)*. Praha: Academia, 2003. 961 strán. ISBN 80-200-1122-6
- HEIMANNOVÁ, M. 2020. Československo, štát, ktorý sklamal. Petr Novotný – nakladatelství Petrkov. 2020. ISBN 987-80-87595-86-2
- KRČMÁRIK, R. 2019. *Štefánik a fašisti? Ako legendu očiernil popredný český novinár*. Dostupné na internete: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/674018-afery-milana-hodzu-politika-sex-a-peniaze/>